

AKTUELL KOMMENTAR

Bankenes marginer

NO. 4 | 2014

FORFATTER:
MONIQUE E.
ERLANDSEN ERARD

Synspunktene i denne kommentaren representerer forfatterens syn og kan ikke nødvendigvis tillegges Norges Bank

NORGES BANK

Bankenes marginer¹

Det har den siste tiden vært fokus på hvordan bankene priser utlån. Ulike aktører har sprikende synspunkter på om bankenes marginer er høye, og hvordan de har utviklet seg over tid. Denne kommentaren søker å avklare ulike marginbegreper samt og vise den historiske utviklingen.

Rentestatistikk

Norges Bank startet produksjon av rentestatistikk i 1979. Statistisk Sentralbyrå (SSB) overtok produksjon og publisering av statistikken i 2007. Statistikken omfatter utlåns- og innskuddsrenter, og publiseres omtrent to måneder etter kvartalslutt.²

Begrepsavklaringer

Ved å bruke SSB sin rentestatistikk kan flere ulike marginer beregnes:

Utlånsmargin

Utlånsmarginen er utlånsrenten fratrukket pengemarkedsrenten.

Ordet «margin» kan gi assosiasjoner til inntjening, men utlånsmarginen må forstås som forskjellen mellom utlånsrenten og pengemarkedsrenten på et gitt tidspunkt. I beregningen benyttes utlånsrenten og 3 måneders effektiv NIBOR³ fra siste dag i det aktuelle kvartalet.

¹ Takk til Jermund Molland, Børne Syversten, Sindre Weme og Hanna Winje for gode og nyttige kommentarer

² For mer informasjon om rentestatistikken, se: <http://www.ssb.no/bank-og-finansmarked/statistikker/orbofrent/kvartal>

³ For mer informasjon om NIBOR, se: <http://www.fno.no/Hoved/Fakta/Verdipapirer-og-kapitalforvaltning/Faktaark-verdipapirer-og-kapitalforvaltning-A---A/Pengemarkedsrenter/NIBOR/>

Utlånsmarginen kan beregnes for ulike typer utlån, basert på utlånsrenten på blant annet rammelån og nedbetalingslån med pant i bolig. Det er også mulig å beregne utlånsmarginer for ulike sektorer av låntagere, som for eksempel husholdninger og ikke-finansielle private foretak. Statistikken skiller videre på ulike grupper av långivere, som for eksempler banker, kredittforetak og statlige låneinstitutter.

Innskuddsmargin

Innskuddsmarginen er pengemarkedsrenten fratrukket innskuddsrenten.

Denne «marginen» er også en differanse mellom to ulike rentestørrelser og ikke en margin.

I Norge er det bare banker som kan ta i mot innskudd fra publikum. Det vil si at innskuddsrentene i rentestatistikken bare gjelder for banker. Innskuddsmarginen kan beregnes for ulike innskuddsarter og ulike sektorer av innskytere.

Rentemargin

Rentemarginen er utlånsrenten fratrukket innskuddsrenten.

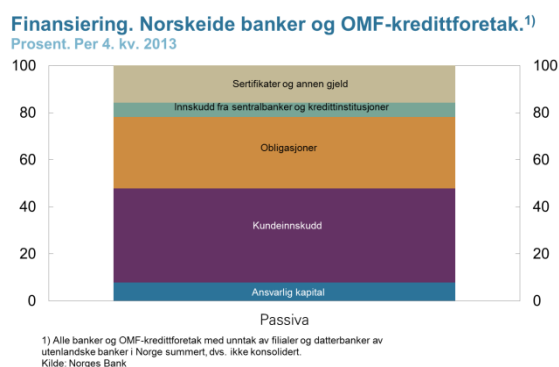
Rentemarginen er et uttrykk for prisforskjellen mellom to ulike produkter som banker tilbyr. Rentemarginen viser hvor mye en bank tjener på et utlån, før andre driftskostnader, dersom utlånet i sin helhet er finansiert med innskudd. Utlån- og innskuddsprodukter utgjør en betydelig del av norske banker sin virksomhet. Utlån til kunder ved utgangen av 2013 stod for over 60 prosent av norskeide banker og OMF-kredittforetak sine eiendeler. Innskudd fra kunder er en finansieringsform for banker, og utgjorde ved utgangen av 2013 omtrent 40 prosent av finansieringen til norskeide banker

og OMF-kredittforetak⁴. Rentemarginen gjenspeiler derfor inntekter og kostnader knyttet til en betydelig del av norske bankkonsern sin virksomhet, men den gir allikevel ikke et fullstendig bilde av lønnsomheten.

Samlet finansiering

Når man vurderer den faktiske marginen og lønnsomheten som bankene har på sine utlån må man ta hensyn til flere forhold enn utlånsmargin, rentemargin og innskuddsmargin. Det skyldes blant annet at bankene har flere finansieringskilder, se figur 1.

Figur 1

Innskuddsrenten har stor betydning for bankenes lønnsomhet på utlån. Det skyldes at kundeinnskudd utgjør 40 prosent av norske banker og OMF-kredittforetak sin finansiering. Dette reflekteres i rentemarginen.

Markedsfinansiering, i hovedsak obligasjoner, utgjør også en betydelig andel av finansieringen. Omtrent 30 prosent av bankkonsernernes finansiering er obligasjonsfinansiering. Prisen som bankkonsernene må betale for obligasjonsfinansiering, er ofte knyttet til pengemarkedsrenten, som gjenspeiles i utlånsmarginen, men prisen

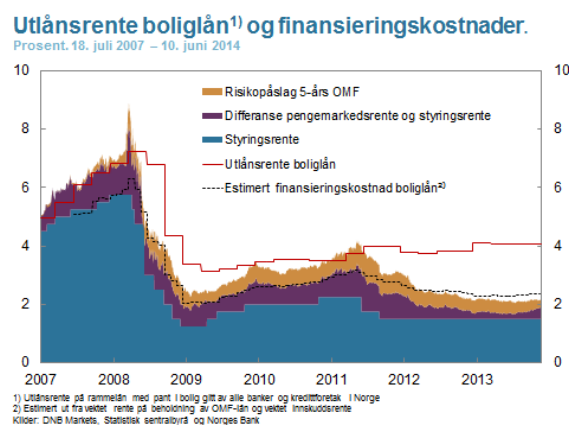
⁴ Kredittforetak kan ikke ta imot innskudd, men vi ser her på bankkonsern som består av både bank og kredittforetak

påvirkes også av risikopåslagene på obligasjonsfinansieringen.

Disse påslagene kan variere mye over tid og fra bank til bank.⁵ Den gjeldende prisen for å veksle om finansiering fra utenlandske valutaer til norske kroner er også av betydning.⁶ Prisen på markedsfinansiering gjenspeiles derfor ikke fullt ut i verken rentemarginen eller utlånsmarginen.

Norges Bank estimerer en forenklet finansieringskostnad som en tilnærming for å beskrive bankenes lønnsomhet. Det estimeres en finansieringskostnad for utlån med pant i bolig, se figur 2, og en finansieringskostnad for utlån til foretak.

Figur 2

Den estimerte finansieringskostnaden er en vektet kostnad bestående av bankenes rentekostnad knyttet til innskuddsfinansiering og markedsfinansiering⁷. Differansen mellom boliglånsrenten fra SSB og den estimerte finansieringskostnaden gir vårt beste anslag på bankenes margin på boliglån. I tillegg til å dekke fortjeneste på boliglånene skal marginen også dekke driftskostnader og forventede utlånstap.

⁵ Se også Aktuell kommentar 7/2012

⁶ Se også Norges Banks Staff Memo 2/2014

⁷ Månedlig beregner vi anslag for rentekostnaden på bankenes beholdning av obligasjonsfinansiering

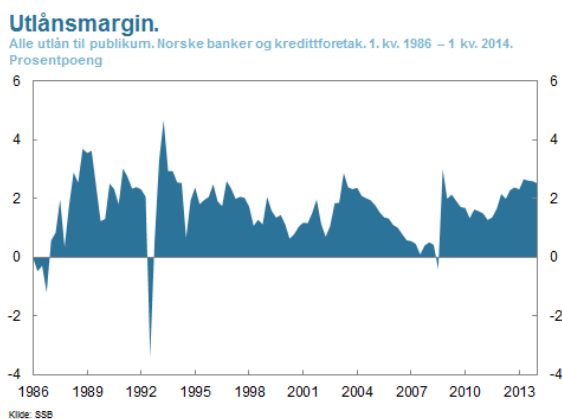
Egenkapital og annen ansvarlig kapital utgjør omtrent 8 prosent av finansieringen for norske banker og OMF-kredittforetak. Denne kapitalen prises betydelig høyere enn andre finansieringsformer.

Sertifikater og annen gjeld samt innskudd fra sentralbanker og kredittinstitusjoner antas å finansiere andre eiendeler enn utlån til kunder. Slike eiendeler kan for eksempel være likviditetsbuffer. Denne finansieringsformen påvirker ikke direkte marginen på utlån, men regulatoriske krav til likviditet påvirker størrelsen og sammensetningen av likviditetsbufferne, og dermed bankenes finansieringsbehov og lønnsomhet.

Historisk utvikling

For å vurdere om bankenes rentemarginer, utlånsmarginer og innskuddsmarginer er høye, kan man se på den historiske utviklingen. Ved å se på data tilbake til 1986⁸ kan vi sammenligne nivået i dag med det historiske gjennomsnittet.

Figur 3

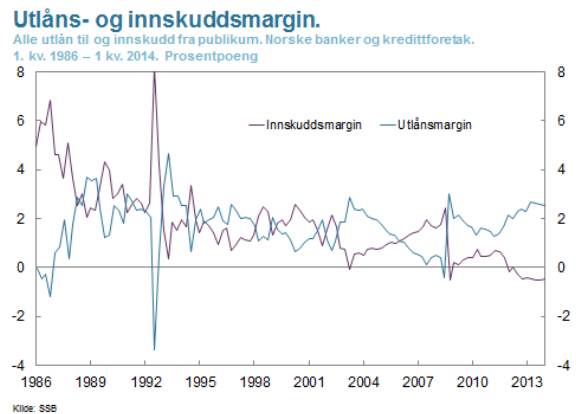

Figur 3 viser at utlånsmarginen varierer betydelig. Enkelte av de ekstreme verdiene skyldes at pengemarkedsrenten har hatt store bevegelser i løpet av korte tidsperioder, og at

⁸ Data til og med 2001 er kun for banker, mens data fra og med 2002 er vektet gjennomsnitt for banker og kredittforetak

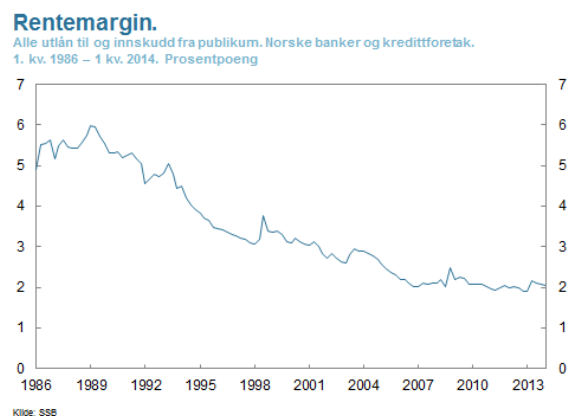
bankenes utlånsrenter ikke responderer umiddelbart.⁹ Utlånsmarginen for perioden er i gjennomsnitt 1,68 prosentpoeng, noe som er betydelig lavere enn dagens nivå på 2,52.

Figur 4

Når utlånsmarginen reduseres, øker gjerne innskuddsmarginen. Tilsvarende reduseres ofte innskuddsmarginen når utlånsmarginen øker. Figur 4 viser hvordan disse to marginene samvarierer negativt. Innskuddsmarginen ligger for tiden på et historisk lavt nivå, samtidig som utlånsmarginen er på et høyt nivå. Dette er i tråd med den historiske utviklingen.

Figur 5

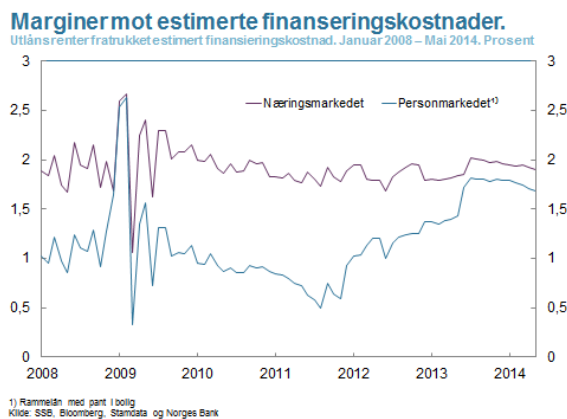

⁹ Bankene har 6 ukers varslingsfrist for renteøkning på boliglån. Bankene praktiserer ofte varslingsfrist også ved rentenedsettelse. Utlånsmarginen kan derfor i perioder bli veldig lav eller høy

Summen av utlånsmarginen og innskuddsmarginen gir rentemarginen. Figur 5 viser at rentemarginen er mer stabil enn utlåns- og innskuddsmarginen.

Rentemarginen har hatt en fallende trend. Årsaken er sannsynligvis knyttet til effektivisering av bankdriften i norske banker. Antall bankkontorer har blitt kraftig redusert, og kundene utfører i større grad banktjenestene selv gjennom elektroniske løsninger. Det har bidratt til fallende driftskostnader som igjen har gitt rom for redusert rentemargin.

Figur 6

Marginen målt mot estimerte finansieringskostnader har siden sommeren 2011 vært relativt stabil for lån til næringsmarkedet, mens den har økt kraftig for lån til personmarkedet, se figur 6. Marginøkningen på utlån til personmarkedet kom fra et lavt nivå. Økningen skyldes både lavere finansieringskostnader og økte utlånsrenter. Den siste tiden har denne marginen igjen blitt noe redusert.

Konklusjon

Marginer på bankenes utlån kan vurderes på ulike måter, og marginmålene avhenger av hvilke finansieringskostnader som inkluderes. Det er viktig å være klar over begrensningene til de ulike målene. Beregninger basert på differanser mot utlånsrenten er forenklede indikatorer for inntjeningen på bankenes utlånsvirksomhet. Derfor bør regnskapet være kilden til lønnsomhetsvurderinger av banker.